

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Geresnės integracijos į vidaus rinką, kaip pagrindinio sanglaudos ir augimo salose veiksnio

(2009/C 27/26)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. rugsėjo 27 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Geresnės integracijos į vidaus rinką, kaip pagrindinio sanglaudos ir augimo salose veiksnio.

Ekonominės ir pinigų sąjungos ir ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. birželio 3 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Sylvia Gauci.

446-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. liepos 9–10 d. (2008 m. liepos 10 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 118 narių balsavus už, 1 — prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK ragina ES laikytis integruoto požiūrio siekiant geresnės salų integracijos į vidaus rinką, kaip pagrindinio veiksnio didinant sanglaudą ir augimą Europos Sąjungoje, ir taip pasiekti visus persvarstytos Lisabonos darbotvarkės tikslus. Toks integruotas požiūris yra pagrįstas, nes nepaisant skirtumų (ypač jų dydžio) salos susiduria su bendromis pagrindinėmis problemomis.

1.2 EESRK rekomenduoja sukurti integruotą Bendrijos politikos sistemą, nuosekliai apimančią visas atitinkamas Europos salų problemas.

1.3 EESRK pabrėžia, kad norint išspręsti kiekybinio ir kokybinio duomenų vertinimo, bendros strateginės vizijos, tinklų ir branduolių kūrimo arba pilietinės visuomenės dalyvavimo klausimus reikalingas geras valdymas. Todėl siekiant šio tikslo svarbu sudaryti palankias sąlygas, kad salų vietos valdžios institucijos galėtų apskaičiuoti izoliuotumo kainą. Todėl salose reikalingos statistikos tarnybos ir kainų indeksai. Galiausiai visos Europos salų vietos statistikos tarnybos turėtų pradėti naudoti bendrą vertinimo metodiką.

1.4 Kalbant apie įgyvendinimą, EESRK ragina atlikti visų ES vidaus rinkos iniciatyvų poveikio saloms įvertinimą, visose ES politikos srityse atsižvelgti į salų reikalus ir supaprastinti administracines procedūras, ypač skirtas MVĮ.

1.5 Kadangi pasiekiamumas yra svarbus salų klausimas, EESRK norėtų pabrėžti teritorinio tęstinumo svarbą. ES šią priemonę reikėtų labiau patobulinti. Ji turėtų būti taikoma pagal principą „iš salų į žemyną“, o ne atvirkščiai.

1.6 EESRK prašo Komisijos Europos Parlamentui, Tarybai, Regionų komitetui ir jam pateikti atitinkamų priemonių, kurių

imtasi Europos salų problemoms spręsti, stebėsenos ir įvertinimo metinę ataskaitą. Į šią metinę ataskaitą taip pat reikėtų įtraukti Komisijos pasiūlytus veiksmus. Todėl galima teigti, kad šia nuomone pradedamas ilgalaikis dinamiškas procesas.

2. Įvadas

2.1 Vadovaujantis Eurostato apibrėžtimi, sala privalo:

- būti ne mažesnė kaip vieno kvadratinio kilometro dydžio,
- būti ne arčiau kaip už vieno kilometro nuo žemyno,
- turėti ne mažiau kaip 50 nuolatinių gyventojų,
- neturėti nepertraukiamo susisiekiimo su žemynu, ir
- joje neturi būti įsikūrusi ES sostinė.

2.2 Tačiau šią apibrėžtį reikėtų peržiūrėti ir atnaujinti pradedant nuo paprasčiausio fakto, kad sala yra vietovė, į kurią negalima nueiti pėsčiomis. Be to, 2.1 punkte pateikta apibrėžtis neturi teisinio pagrindo ir yra tik nuoroda, kadangi nėra geresnės apibrėžties, kuri atsižvelgtų į naują išsiplėtusios Europos Sąjungos, į kurią įstojo ir salose esančios valstybės narės, tikrovę.

2.2.1 Apibrėžiant salas reikėtų atsižvelgti ir į Lisabonos sutarties 33 deklaratiją, kurioje teigiama, kad: „Konferencija (tarpyriausybė) mano, kad 174 straipsnyje daroma nuoroda į salų vietoves gali apimti visą salose esančių valstybių teritoriją, jei jos atitinka būtinus kriterijus“.

2.3 Šiuo metu ES salos priklauso keturiolikai Europos Sąjungos valstybių narių. ES salose gyvena apie 21 mln. salų gyventojų. Dėl šių salų ES ekonominiu ir geopolitiniu požiūriu yra beveik visuose pasaulio vandenynuose ir jos sienos ribojasi su keliais žemynais.

2.4 Salos, kaip ir valstybės narės, yra įvairios. Todėl EESRK norėtų pasiūlyti šią tipologiją.

2.4.1 Struktūriniu požiūriu jos skiriasi, nes vienos yra periferinės, kitos — atokios (jų ypatumai išdėstyti ES sutarties 299 straipsnio 2 dalyje), o dar kitos — mažos (kelete jų gyventojų skaičius yra mažesnis nei 50) ir didelės.

2.4.2 Jos taip pat skiriasi instituciniu požiūriu, nes keletas yra salos valstybės, keletas turi regiono statusą ir keletas pakrantės salų priklauso žemyno regionų valdžios institucijoms.

2.5 Tačiau nepaisant visų šių skirtumų, salos turi bruožų, dėl kurių jos gali iš esmės skirtis nuo žemyninių teritorijų, pavyzdžiui, kultūros, švietimo, transporto, aplinkos ir kt. požiūriais. Šiems aspektams reikia skirti daugiau dėmesio, kad nustatant politiką šių teritorijų atžvilgiu, būtų atsižvelgiama ir į bendrus bruožus, ir į konkrečius ypatumus, dėl kurių atskiroms saloms gali susidaryti skirtingos galimybės ir problemos. EESRK šią temą ketina aptarti vėliau.

2.6 Tačiau nepaisant visų šių skirtumų, jos būdingi bendri bruožai, pavyzdžiui, kultūros, švietimo, susisiekimo (papildomų išlaidų klausimai) ir aplinkos atžvilgiu.

2.7 2007 m. lapkričio 20 d. paskelbusi naująjį Komunikatą „Bendroji rinka XXI a. Europai“⁽¹⁾ Europos Komisija pradėjo diskusijas dėl vidaus rinkos ateities. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, būtina apsvarstyti salų padėtį.

3. Pagrindimas

3.1 Kadangi naudojama nauja valdymo metodika (ypač Žalioji knyga ir Mėlynoji knyga dėl būsimos ES jūrų politikos), kuriai būdingas integruotas požiūris, vidaus rinkos klausimų nederėtų svarstyti skyrium nuo regioninių klausimų. Vidaus rinka nėra savitikslių — tai teritorijoms ir žmonėms skirta priemonė.

3.2 Salos visuomet ieškojo būdų vystyti vidaus rinką ir jos turi tikėtis būsimų pokyčių.

3.3 Regioninė politika — tai saloms naudinga priemonė. Tačiau tai priemonė, kurią privalu vystyti ir tobulinti integruotoje ES sistemoje siekiant sudaryti saloms sąlygas ne tik teisiškai priklausyti vidaus rinkai, bet ir joje geriau atlikti savo ekonominių ir socialinių vaidmenį. Atsižvelgiant į būsimą teritorinės sanglaudos politiką, kurią pagal Lisabonos sutartį turi suformuoti Komisija, į svarstymus taip pat derėtų įtraukti ir šį aspektą.

⁽¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Bendrosios rinkos observatorija (BRO) šiuo metu rengia nuomonės projektą dėl šio paketo (INT/409, pranešėjas B. Cassidy, bendrapranešėjai R. Hencks ir C. Cappellini) ir dėl bendrosios rinkos socialinių ir aplinkos aspektų (INT/416, pranešėjas A. Adamczyk), kuris papildo pirmąjį paketą. Dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje (priimtas 2008 m. rugšėjo mėn.).

3.4 Ši Bendrijos politikos integruota sistema apima ne tik regioninę ir sanglaudos politiką, bet visų pirma šias politikos sritis: transportą, energetiką ir vandenį, švietimą ir darbą, mokslinius tyrimus, technologijų plėtrą ir inovacijas, konkurenciją, pramonės politiką, aplinką, žemės ūkį ir žuvininkystę.

3.5 Šiuo metu salų klausimus pirmiausia derėtų nagrinėti atsižvelgiant į Keturtojų sanglaudos ataskaitą.

3.5.1 Nors Europos institucijos remia savo politikos integruotą požiūrį, stebėtina yra tai, kad Komisija, atrodo, neturi integruotos salų problemų analizės.

3.5.2 Komisijos nuomone, pasiekiamumas — tai „tam tikra problema“, kurią turi spręsti salos.

3.5.3 Komisija teisingai pabrėžia, kad kita problema — tai mažas salų gyventojų skaičius. Todėl salų vidaus rinkos yra mažos, o tai dėl nepakankamo ekonomikos masto riboja salų MVĮ augimą. Tai ypač riboja salų galimybes užkariauti Europos rinkas.

3.5.4 Kitas svarbus aspektas yra tai, kad dauguma salų negali pasikliauti savo vidaus rinka⁽²⁾, kuri paprastai yra per maža išlaikyti plataus masto ir gyvybingą ekonomiką. Šis paprastas faktas verčia vietas MVĮ eksportuoti. Tai vienintelė išeitis.

3.5.5 Be to, atsižvelgiant į salų gamtines kliūtis, t. y. visus su jų izoliuotumu susijusius sunkumus, reikia apsvarstyti kitą problemų grupę. Didelės papildomos išlaidos transportui labai mažina salų konkurencingumą. Paradoksalu, tačiau aplinkybės, kai transporto išlaidos gali apsaugoti salų rinkas apribodamos konkurenciją iš žemyno, taip pat iš esmės gali būti salose besiformuojančios monopolijos priežastis.

3.5.6 Izoliaciją apibūdina ir šie aspektai (problemos, kurios taip pat nulemia ilgalaikes salų vystymosi perspektyvas):

— pagrindiniai ištekliai (pvz., geriamasis vanduo, energija, žaliavos, gyvenamoji vieta ir dirbama žemė) yra riboti, todėl patiriamas jų stygius ir ekonominė įvairovė yra nepakankama. Tai taip pat kelia vienos rūšies veiklos problemą. Tai pabrėžiama *Europos Sąjungos salų ir atokiausių regionų analizėje*⁽³⁾, kurioje ypač pabrėžiamas geriamojo vandens trūkumas, sukeltantis didelių problemų Viduržemio jūros salose vasarą, kai gausu turistų. Įkurtos gėlinimo gamyklos, tačiau jos yra tradicinės ir naudoja daug elektros energijos. Daugelyje salų nėra pakankamų energijos išteklių ir jos turi importuoti iškastinį kurą arba elektros energiją povandeniais kabeliais,

⁽²⁾ Privalu pabrėžti, kad šis klausimas sėkmingai pripažįstamas Ketvirtojo sanglaudos ataskaitoje dėl atokiausių regionų (COM(2007) 273 galutinis, p. 50).

⁽³⁾ 2003 m. kovo mėn. Planistato parengta Europos Sąjungos salų ir atokiausių regionų analizė.

- gamtiniai pavojai turi sunkių padarinių. Salos yra ekologiškai pažeidžiamos.

3.5.7 Pasiekiamumo klausimas:

- pirmiausia — pastaba: Komisija teisi teigdama, kad pasiekiamumo sunkumus galima apibūdinti kaip „kelionės automobiliu ar traukiniu laiką, pa ilgėjusį dėl būtinybės keliauti jūra“. Todėl salų gyventojai ir MVĮ dėl salų atokumo ⁽⁴⁾ patiria didelių transporto išlaidų, susiduria su nepatogaus susisiekimo problema, socialiniais ir klimato keliamais pavojais,
- antra, Komisija taip pat teisi transportą ir komunikacijas laikydama svarbiausiais regionų konkurencingumo klausimais. Todėl, jei miesto centrai vystomi atsižvelgiant į trejų metų susisiekimą (keliais, geležinkeliu, oru) ⁽⁵⁾, tokia analizė yra dar tinkamesnė saloms, daugelis kurių turi ir prieigos prie HDŠL ⁽⁶⁾ technologijos problemų. Tai suteikia specifinį aspektą, nes tarptautiniai ryšiai su kitais pagrindiniais ekonominiais centrais yra pagrindinis kriterijus renkantis investavimo vietą ⁽⁷⁾,
- galiausiai salos susiduria su dideliais sunkumais siekdamos patekti į didelę Europos rinką. Kaip jau minėta, jos patiria didelių transporto išlaidų, todėl salų MVĮ nėra patrauklios. Jos nukentčia ir dėl to, kad negali naudoti tų pačių gamybos būdų, kaip žemyno MVĮ. Dėl tiekimo sąnaudų jos negali dirbdamos laikytis terminų. Todėl gamybos sąnaudos yra didesnės.

3.6 Visi šie veiksniai išryškina į vidaus rinką integruotinių salų trūkumus: jos neturi visų būtinų sąlygų pasinaudoti šios apie 500 mln. vartotojų turinčios rinkos teikiama nauda.

3.6.1 ES turėtų vengti visiems vienodos politikos ir skatinti taikyti pirmiau minėtą integruotą požiūrį. Salų problema yra sudėtinga, nes jos turi keletą trūkumų. Tačiau jos turi naudotis ir turimu turtu, kuris galėtų būti integruoto socialinio ir ekonominio vystymosi pagrindas. Pavyzdžiui, žuvininkystės išteklių, atsinaujinančios energijos šaltiniai, su turizmu susijusi ekonominė veikla, stipri kultūrinė tapatybė, gamtos ir kultūros paveldas.

3.6.2 Be to, privalu pabrėžti, kad prie pirmiau minėto Komunikato „Bendroji rinka XXI a. Europai“ pridėtame dokumente Komisija propaguoja galimybės naudotimosi visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis visoje Europos Sąjungos teritorijoje užtikrinimo idėją. Komisija teigia, kad ji būtina skatinant ES teritorinę sanglaudą ir priduria, kad teritorijose, kuriose yra geografinių ar gamtinių kliūčių, kaip antai atokiausiuose regionuose, salose, kalnuose, mažo gyventojų tankumo teritorijose ir prie

⁽⁴⁾ Tačiau Bendra mokėjimų eurais erdvė (SEPA) (2008 m. sausio 28 d.) tarpvalstybinius mokėjimus padarys tokius paprastus, kaip ir vidaus.

⁽⁵⁾ Ketvirtoji sanglaudos ataskaita (COM(2007) 273 galutinis, p. 65).

⁽⁶⁾ Didelės spartos DSL.

⁽⁷⁾ Ketvirtoji sanglaudos ataskaita (COM(2007) 273 galutinis, p. 60).

išorės sienų, dėl didelio atstumo nuo pagrindinių rinkų arba dėl didesnių susisiekimo sąnaudų dažnai sunku užtikrinti galimybę naudotis visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis. Privalu atsižvelgti ir į šiuos specifinius poreikius. Taigi atrodo, kad Komisija labai gerai žino, kad ši problema egzistuoja, todėl šioje srityje galima tikėtis iniciatyvų.

3.7 Todėl šis salų integracijos į vidaus rinką klausimas išliko problemiškas nuo Suvestinio Europos akto paskelbimo. Salos vis dar yra pažeidžiamos teritorijos. Kaip pirmiau minėta, daugelis jų negali pasikliauti savo vidaus rinka; salų MVĮ savo produktus ir paslaugas turi parduoti žemyne esančioje Europos dalyje. Tačiau pasiekiamumas ir vienos rūšies veiklos problemos trukdo jų konkurencingumui.

3.8 Į visa tai atsižvelgdamas EESRK ragina į būsimus teisės aktus įtraukti visų atitinkamų su salomis susijusių pasiūlymų specifinį vertinimą. EESRK pabrėžia integruoto požiūrio į salų problemas poreikį, ypač siekiant atsižvelgti į svarbius proporcingumo ir subsidiarumo principus, kuriuos salos prašo taikyti.

4. Europos salų turtu pagrįstas integruotas požiūris

4.1 Kaip jau minėta, EESRK ragina laikytis integruoto požiūrio Europos salų klausimų atžvilgiu ir kartu taikyti Bendrijos politikos integruotą sistemą.

4.2 Atliekant vidaus rinkos peržiūrą ⁽⁸⁾ privalu skirti dėmesio saloms. 2007 m. lapkričio 20 d. komunikate patvirtinamos mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ) palankios gairės, kaip minėta 2007 m. vasario mėn. tarpinėje ataskaitoje.

4.3 Būtina raginti MVĮ dalyvauti tarpvalstybinėje veikloje. Ši idėja reiškia, kad yra teritorinio tęstinumo mechanizmas, kuris galėtų padėti Europos salų gyventojams skverbtis į rinkas arba per savo žemyne esančią valstybę (narę) ar per kaimyninę valstybę (narę). Yra konkrečių ir veiksmingų pavyzdžių. Danijos sala Bornholmas naudojasi valstybės subsidijuojamu susisiekimu jūra su Istadu Švedijoje. Teritorinis tęstinumas egzistuoja ir tarp pagrindinės Prancūzijos teritorijos ir Korsikos.

4.3.1 Ši subsidijuojama susisiekimo jūra priemonė pagerino transporto sąlygų tarp šių dviejų Prancūzijos teritorijų kokybę ir ją vertėtų plėtoti su Italija (žinant, kad korsikiečiams žemyne esančią Europą paprasčiau pasiekti per Italiją nei per Prancūziją). Todėl EESRK mano, kad būtų įdomu išnagrinėti galimybę tokią patirtimi naudotis visose Europos salose ir ją „sueuropinti“. Patirtis rodo, kad tokią priemonę reikėtų taikyti pagal principą „iš salų į žemyną“, o ne atvirkščiai.

⁽⁸⁾ Žr. Nuomonę CESE 89/2007 dėl bendrosios rinkos peržiūros.

4.3.2 Toks teritorinio tęstinumo priemonės „sueuropinimas“ būtų tarpvalstybinės integracijos sukonkretinimas, kaip pabrėžė Komisija savo Komunikate „Bendroji rinka XXI a. Europai“.

4.4 Į žinių visuomenę sutelkta vidaus rinka, be kitų dalykų, gali padėti skleisti naują informaciją ir komunikacijų technologijas ES. Ši idėja galėtų būti reali galimybė pajvairinti salų ekonomiką.

4.5 Privalu priminti, kad salų gamtinė aplinka yra palanki inovacijoms (pvz., atsinaujinantys energijos šaltiniai, mėlynosios biotechnologijos ir kt.). Žinodamos, kad pagal pirmiau minėtą Ketvirtąją sanglaudos ataskaitą, ekonominės veiklos ir inovacijų rezultatai yra susiję, salos turi daug galimybių veikti.

4.6 Turint galvoje, kad daugelis salų verčiasi žvejyba, bioenergija gali sudominti žuvininkystės ūkius ir žvejus. Viešojo politika privalo suteikti galimybių šioms iniciatyvoms rengti ir padėti saloms plėtoti atsinaujinančius jūros išteklius, pavyzdžiui, jūros bangavimo energiją, jūros srovių energiją ir, be to, atokiuose regionuose — vandenyno terminę energiją.

4.7 Žemės ūkio srityje reikėtų užtikrinti lankstumą įgyvendinant 2 BŽŪP ramsčių priemones, kad salų ūkininkai gautų daugiau naudos.

4.8 Tokia energija būtina saloms, kurios patiria didelį spaudimą dėl žemėtvarkos ir kurių geografinė priklausomybė nuo iškastinio kuro stabdo jų vystymąsi. Todėl reikėtų ieškoti šios priklausomybės nuo atsinaujinančių energijos šaltinių alternatyvų, kurios galėtų tapti kitais šių teritorijų energijos šaltiniais. Salos — tai puiki vieta eksperimentams ir vystymuisi ir dėl to jos gali būti naudingos Europai. Pavyzdžiui, Reunionas neseniai paskelbė savo pageidavimą laikytis „visų atsinaujinančių šaltinių“ politikos; jau nustatyta daug atsinaujinančios jūrų energijos šaltinių. Kitas geras pavyzdys — vėjo energija. Nuo 2008–2009 m. Kanarų salyno El Hierro sala bus visiškai aprūpinama vėjo turbinų ir hidroelektrinės gaminama energija.

4.9 Kuriant vidaus rinkos, kuri būtų pagrįsta geru europiniu reguliavimu⁽⁹⁾, būtina išnagrinėti, kaip įgyvendinami dabartiniai Europos teisės aktai, ir patikrinti, ar jie turi iš pradžių numatytą poveikį. Atsižvelgiant į pirmiau minėtas reguliavimo problemas, tokia iniciatyva neabejotinai turėtų teigiamą poveikį saloms. Galbūt šiuo tikslu būtų galima įgyvendinti tokį bandomąjį projektą: pagal Paslaugų direktyvą Komisija iki 2011 m. gruodžio 28 d. ir po to kas trejus metus pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai išsamią ataskaitą apie šios direktyvos taikymą. Šiomis aplinkybėmis būtų galima laikytis teritorinio požiūrio ir padėti salose vertinti jas lyginant su kitais regionais.

4.10 Visi šie elementai padeda ieškoti galimų sprendimų, kaip geriau integruoti salas į vidaus rinką ateityje. Tokia integracija grindžiama dviejų tikslų — patrauklumo ir įvairovės — siekimu.

⁽⁹⁾ Žr. nuomones dėl geresnės teisėkūros (OL C 24/39, 2006 1 31) ir geresnio ES teisės aktų įgyvendinimo (OL C 24/52, 2006 1 31).

5. Tinkamas politikos įgyvendinimas Europos salose

5.1 EESRK mano, kad norint pasiekti du pirmiau minėtus tikslus, tinkamas politikos įgyvendinimas priklauso nuo šių iniciatyvų.

5.1.1 Transporto ir inovacijų politika užtikrintų geresnį susiekimą tarp salų ir žemyno.

5.1.1.1 Daugelis salų verslininkų skundžiasi dėl papildomų išlaidų (transportui), kai jų produktai atplukdomi į žemyno uostą. Pagal kai kuriuos tyrimus papildomos išlaidos siekia 20 proc. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad produktai skiriasi vienas nuo kito, derėtų atlikti tikslus tyrimus (kurių metodika galėtų būti pagrįsta atokiausiems regionams naudota metodika). Todėl siekiant šio tikslo svarbu sudaryti palankias sąlygas, kad salų vietos valdžios institucijos galėtų apskaičiuoti izoliuotumo kainą. Todėl salose reikalingos statistikos tarnybos ir kainų indeksai. Galiausiai visos Europos salų vietos statistikos tarnybos turėtų pradėti naudotis bendra vertinimo metodika.

5.1.1.2 Apskritai saloms reikalingos veiksmingos visuotinės ekonominės svarbos paslaugos.

5.1.2 Reikėtų laikytis geografinio požiūrio į geresnio reglamentavimo iniciatyvą, kuris reiškia:

- atlikti visų ES iniciatyvų dėl vidaus rinkos poveikio saloms įvertinimą; atlikti ne tik poveikio įvairiems sektoriams, bet ir geografinio poveikio įvertinimą; salų reikalus įtraukti į visas ES politikos sritis,
- lanksčiai taikyti ES reglamentus,
- supaprastinti administracines procedūras, ypač susijusias su MVĮ galimybėmis gauti finansavimą,
- nacionalinės, regionų ir vietos valdžios institucijos taip pat turi laikytis šių nuostatų,
- todėl, be supaprastinimo aspekto, būtina pabrėžti strategijų, kurios neprieštarautų viena kitai skirtinguose politikos lygmenyse, būtinybę.

5.1.3 Europos pareigūnai turėtų būti skatinami dalyvauti mokymuose salose, kad geriau suprastų šių vietovių padėtį. Todėl EESRK labai pritaria Įmonių patirties programai (angl. *Enterprise Experience Program*) ir ragina salų MVĮ pateikti paraišką priimti Europos pareigūnus. Tai puiki galimybė jiems su salų gyventojais tiesiogiai vietoje aptarti europinius reikalus. Tai įrodė 2008 m. balandžio 7–8 d. Ajače surengtas tyrimo grupės posėdis. Kai susitinkama su ES piliečiais valstybėse narėse, daug geriau suprantama ir aptariama ES ir jos politika.

5.1.4 Reikėtų pabrėžti valstybės pagalbos regionams politikos svarbą ateityje. Šiuo konkrečiu klausimu EESRK labai rėmė F. Musotto pranešimo pasiūlymus visų pirma:

- esamos ir būsimos valstybės pagalbos politikos įgyvendinimo lankstumas, be kurio būtų iškreipta rinka Europos Sąjungoje, o tai nepageidautina,

— kitose valstybės pagalbos regionams gairėse ištirti galimybę plačiau taikyti pagalbos veiklai vykdyti teikimo režimą visiems salų regionams, kurie nėra salos valstybės ar vidaus salos.

5.1.5 Reikėtų stiprinti salų MVĮ pajėgumus:

5.1.5.1 palengvinti MVĮ prieigą prie mokslinių tyrimų ir inovacijų, pavyzdžiui, naudojantis tokia priemone kaip JEREMIE (Jungtiniai Europos ištekliai mažoms ir vidutinėms įmonėms). Iš esmės salose labai trūksta mokslininkų, laboratorijų ir patentų. Privatieji moksliniai tyrimai yra labai menkai vykdomi, todėl reikėtų sustiprinti viešuosius mokslinius tyrimus. Taip pat reikėtų išnagrinėti laisvųjų zonų idėją. Palyginti su žemyno padėtimi salos ir nepalankesnėje pozicijoje, išskyrus tas salas, kur valdžios institucijos savanoriškai taiko politikos priemones arba tas, kur tam tikras sektorius yra toks ekonomiškai svarbus, kad leidžia pasiekti atitinkamą lygį, kai galima pradėti mokslinius tyrimus arba juos remti. Be to, toks požiūris pagrįstas tradicinės patirties išsaugojimu — inovacijų aspektu, kurio negalima pamiršti;

5.1.5.2 eksportuoti į trečiąsias šalis. Privalu prisiminti, kad Komisija savo tarpiniame pranešime dėl vidaus rinkos peržiūros (2007 m. vasario mėn.) ragina būsimą vidaus rinką atverti visam pasauliui. Tokią poziciją patvirtina Komunikatas „Bendroji rinka XXI a. Europai“. Jame Komisija ragina „išplėsti reguliuojamą bendros rinkos erdvę“. Ši mintis gali būti sukonkretinta pasitelkus ES ir jos valstybių narių bendradarbiavimo su kaimyninėmis šalimis programas;

5.1.5.3 pasinaudoti kvalifikuota darbo jėga. Salos susiduria su universitetinio išsilavinimo ir didelių pajamų žemyno regionuose siekiančių jaunų žmonių emigraciją. Nors BVP ir nėra tobulas rodiklis ar kriterijus, Ketvirtojoje sanglaudos ataskaitoje pabrėžiama, kad BVP augimas priklauso nuo našumo ir dirbančių gyventojų. EESRK įsitikinęs, kad būtina skatinti universitetų ir kitų aukšto lygio švietimo institucijų plėtros salose iniciatyvas. Jos yra salų gyventojų mokymo sąlyga. Pavyzdžiui, vėl atsidaręs 1981 m., Korsikos universitetas dėl didėjančio studentų skaičiaus sugebėjo ir kiekybiškai, ir kokybiškai sustiprinti regiono žmogiškąjį kapitalą. Šie pokyčiai sumažino kai kuriuos darbo rinkos pusiausvyros sutrikimus ir parėmė ekonominių sektorių (pvz., maisto perdirbimo, turizmo, informacinių ir komunikacijos technologijų ir kt.) ir įmonių plėtrą;

5.1.5.4 remtis salų ypatumais siekiant tinkamiausio vystymosi. Šiuo požiūriu Komisija savo Žaliojoje knygoje dėl jūrų politikos teisingai pabrėžia, kad turizmo gaminių ir paslaugų įvairinimas gali palankiai paveikti pakrančių ir salų vietovių konkurencingumą. Kadangi šis įvairinimas atitinka (ne)technologinių inovacijų aspektą ir salų ekonominės veiklos bendro įvairinimo poreikį (daugelis salų nukentčia, nes jose vystoma vienos rūšies veikla — turizmas), būtina:

- atlikti išsamią kiekvienos Europos salos padėties apžvalgą,
- sudaryti visų salų trūkumų turizmo srityje sąrašą,

— nustatyti kiekvienos salos infrastruktūros lygį,

— remti mainus ir prisidėti prie viešbučių bei transporto infrastruktūros paslaugų vystymo pasirašant specialias Europos Sąjungos ir salų regionų sutartis,

— tirti paramos ir struktūrizavimo galimybes, kurias galima būtų numatyti siekiant sudaryti sąlygas turizmo įvairinimui (kultūrinio, kaimo, archeologinio, jaunimo, sporto, žvejybos, verslo turizmo ir kt.),

— nagrinėti pasiūlymą įgyvendinti regioninio salų turizmo perspektyvinius planus, kurie galėtų būti vykdomi prieš imantis Europos lygio veiksmų ir būti privalomi siekiant pasinaudoti konkrečiu Europos finansavimu, skirtu ES salų regionams, įtrauktiems į 2007–2013 m. struktūrinių fondų programavimo laikotarpio regioninės konkurencijos ir užimtumo tikslą,

— nustatyti metodus, kurie suteiktų galimybę saloms savo aplinką paversti ekonominės veiklos (ypač turistų pritraukimo strategijos, kurios remtųsi ekoviešbučiais, biorestorais, veikla lauke, biologinės įvairovės pažinimo kelionėmis ir kt.) šaltiniu; tokias iniciatyvas visų pirma taikyti namudinei pramonei.

6. Geras valdymas siekiant tinkamai atsižvelgti į Europos Sąjungos salų padėtį

6.1 EESRK siūlo per teisėkūros procesą įgyvendinti šiuos pasiūlymus:

6.1.1 reikia gauti kuo išsamesnės informacijos apie padėtį salose. Tolesnis statistinių duomenų apie salas atnaujinimas ir kaupimas yra be galo svarbūs. Tai būtina nuoseklios viešosios politikos Europos nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu priemonė. Toks požiūris visų pirma turėtų būti grindžiamas atskiru kiekvieno atvejo vertinimu, kuriame, be kitų dalykų, atsižvelgiama į specifinę socialinę ir ekonominę salų padėtį. Tai suteiktų galimybę apsvaistyti ir BVP kriterijų tinkamumą vertinant regionų problemas.

6.1.1.1 Todėl siekiant suformuoti ir įgyvendinti bet kurią Bendrijos politikos sritį, susijusią su salomis, būtina turėti pakankamai patikimų statistinių duomenų ir tinkamų rodiklių. Kaip BVP kriterijus, taip ir nedarbo lygis, bent jau paimti skyrium, akivaizdžiai netinka siekiant aiškiai suprasti salų realijas ir sudėtingus mechanizmus, dėl kurių salos labai skiriasi nuo likusios Bendrijos.

6.1.1.2 Šios aplinkybės nėra naujos, bet jų svarbą ilgai nustelbdavo tai, kad didelė dalis ES salų gyventojų vis tiek gaudavo didžiausią paramą (1 tikslas), todėl faktiškai nebuvo reikalo imtis spresti tokį sudėtingą klausimą. Tačiau plėtros procesas ir jo „statistinis poveikis“ (t. y. sąlyginis kažkada turėjusių ne tokias palankias sąlygas teritorijų praturtinimas) išryškino, kad salų teritorijų padėtį ir poreikius reikia apibūdinti tinkamesniais ir tikslingesniais statistiniais rodikliais.

6.1.1.3 Kaip siūloma F. Musotto pranešime: „atliekant tolesnį darbą turėtų būti siekiama nustatyti statistinius rodiklius, kurie padėtų geriau apibūdinti išsivystymo lygį konkrečiuose regionuose, ypač regionuose, turinčiuose geografinių ir gamtinių trūkumų, itin sudėtingas sąlygas, pavyzdžiui, kalnynai, salų grupės ir dvigubo izoliuotumo atvejai [...]. Šie rodikliai taip pat turėtų padėti geriau įvertinti šių regionų ir likusios ES skirtumus“.

6.1.2 Įsteigti Komisijos tarpžinybinę salų reikalų darbo grupę, kad būtų užtikrintas integruotas požiūris sprendžiant salų problemas.

6.1.3 EESRK ragina vietos valdžios institucijas ir pilietinę visuomenę bendradarbiauti (o tuos, kurie jau bendradarbiauja, tęsti darbą) siekiant sukurti bendras vystymosi strategijas. Labai svarbu, kad salų bendruomenės laikytųsi bendro požiūrio į projektus pagal teigiamos partnerystės sistemą.

6.2 EESRK mano, kad siekiant gero valdymo reikėtų atlikti įprastą salų padėties peržiūrą ir prašo Komisijos Europos Parlamentui, Tarybai, Regionų komitetui ir jam pateikti metinę atitinkamų priemonių, kurių imtasi Europos salų problemoms spręsti, stebėsenos ir įvertinimo ataskaitą. Į šią metinę ataskaitą taip pat reikėtų įtraukti Komisijos pasiūlytus veiksmus. Todėl galima teigti, kad šia nuomone pradedamas ilgalaikis dinamiškas procesas.

7. Baigiamosios pastabos

7.1 Baigiant, geresnės salų integracijos į vidaus rinką klausimas galbūt paskatintų suinteresuotas šalis išnagrinėti šiuos du skirtingus metodus ir palyginti su pirmiau minėtaisiais.

7.2 Glaudesnis salų turinčių valstybių narių ar valstybių narių, kurios yra salos (Portugalija, Ispanija, Prancūzija, Italija, Graikija, Malta, Kipras, JK, Airija, Nyderlandai, Danija, Estija, Suomija, Švedija), bendradarbiavimas. Atsižvelgiant į būtinas sąlygas tikslui suformuoti Europos salų politiką pasiekti, šis sprendimas gali atrodyti neįgyvendinamas. Kadangi pasiūlymą privalo pateikti valstybės narės, reikėtų pasirinkti metodą „iš apačios į viršų“. Todėl, kaip pirmiau minėta, reikalingos vietos lygio vystymosi strategijos. Šiuo požiūriu veiklos programas

(pagal 2007–2013 m struktūrinius fondus) galima būtų laikyti tinkamu pagrindu būsimam 2014–2020 m. laikotarpiui.

7.3 Būsimas Europos teisinis pagrindas gali pagerinti dabartinius sprendimus dėl Lisabonos sutarties ir EB sutarties 158 straipsnio pakeitimų.

7.3.1 Naujasis 158 straipsnis Lisabonos sutartimi iš dalies keičiamas taip:

- a) pirmoje dalyje žodžiai „ekonominę ir socialinę sanglaudą“ pakeičiami žodžiais „ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą“;
- b) antroje dalyje žodžiai „arba salų“ ir žodžiai „įskaitant kaimo vietoves“ išbraukiami,
- c) pridedama tokia nauja pastraipa: „Šiuo požiūriu ypatingas dėmesys skiriamas kaimo vietovėms, pramonės pereinamojo laikotarpio vietovėms bei didelių ir nuolatinių gamtinių arba demografinių trūkumų turinčioms vietovėms, pavyzdžiui, labai retai apgyvendintiems toliausiai į šiaurę esantiems regionams bei salų, pasienio ir kalnuotoms vietovėms“.

7.3.2 Šis pakeitimas patvirtina faktą, kad dėl Lisabonos sutarties (kurią dar reikia ratifikuoti) teritorinis aspektas tampa nauju Europos sanglaudos elementu. Tai rodo ES ketinimą atsižvelgti į visas jos teritorijos realijas. Todėl būsimu nauju 158 straipsniu šis ketinimas sukonkretinamas.

7.3.3 Teritorinės sanglaudos apibrėžtis — nelengva užduotis. Be abejo, būsimą Žalioji knyga bus įdomi galimybė susipažinti su esamais skirtingais metodais. Šiomis aplinkybėmis, EESRK mano, kad svarstyti teritorinės sanglaudos klausimą — tai žvelgti giliau ekonominės statistikos, įvertinant akivaizdžius vietovės geografinius ypatumus ir su jais susijusius sunkumus, kurie kai kurių vietovių atveju gali kelti didelę grėsmę socialinei ir ekonominei sanglaudai. Teritorinė sanglauda taip pat galėtų tapti būdu gerinti bendradarbiavimą salos teritorijoje ir visų teritorijų bendradarbiavimą ir stiprinti visų suinteresuotų šalių (valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės) partnerystę formuojant ir įgyvendinant atitinkamą politikos sritį.

2008 m. liepos 10 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS